

RECORDOS D'UN VELLO GAITEIRO

MONOLOGO EN VERSO GALLEGO

ORIXINAL DE

ALFREDO NAN DE ALLARIZ

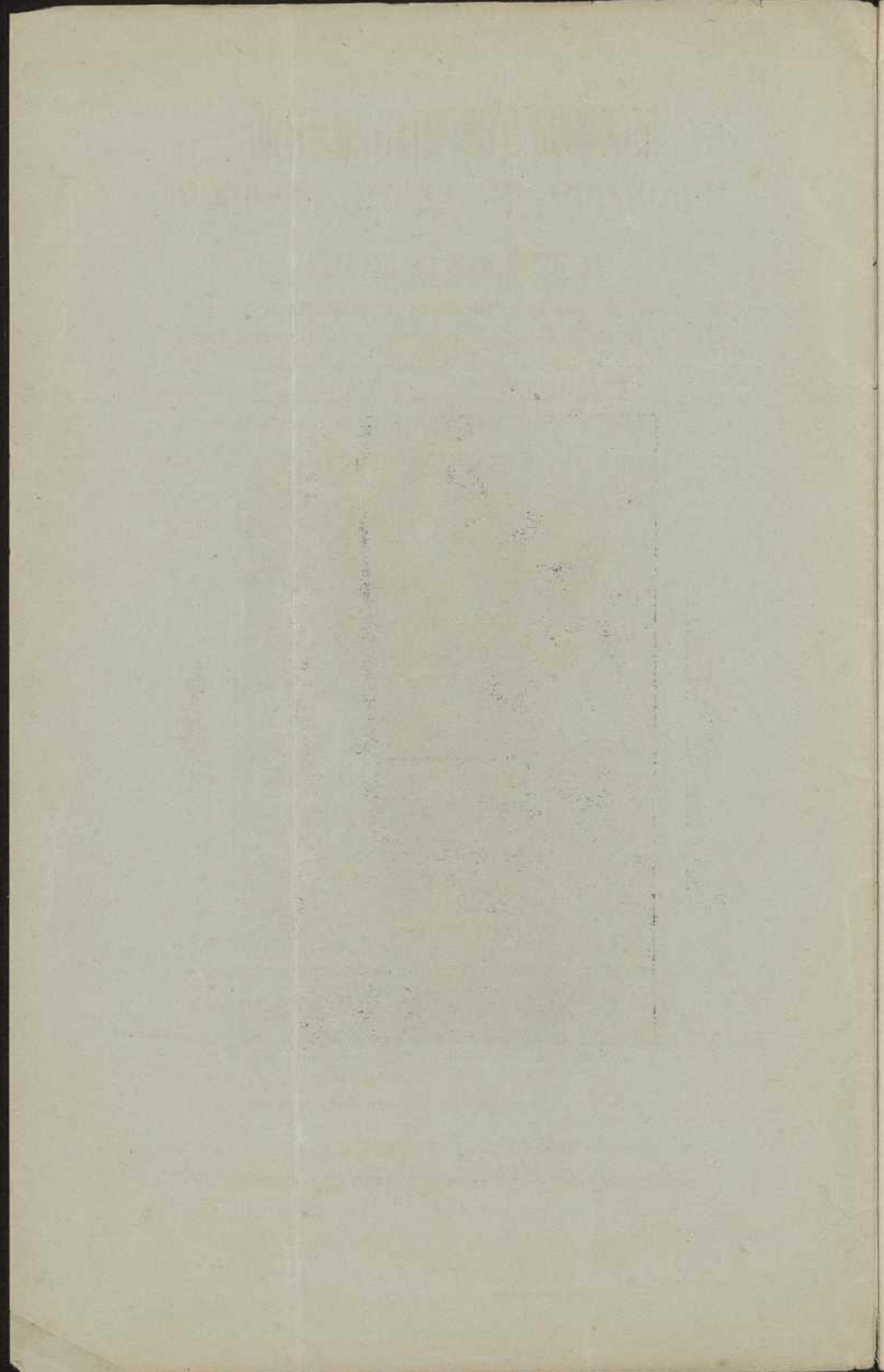
escribido adrede pr'a festa que á "SOCIEDADE DE BENEFICENCIA DE NATURALES DE GALICIA," celebrou n-o TEATRO NACIONAL d'Habana, á noite de Santiago de 1904, é rapresentado por seu autor.

O AUTOR N-O MONÓLOGO.

PRECIO: 1 PESETA

INTEGRO PR'Á LA BENEFICENCIA GALLEGA.

RECORDOS D'UN VELLO GAITEIRO

MONOLOGO EN VERSO GALLEGO

ORIXINAL DE

ALFREDO NAN DE ALLARIZ

escribido adrede pr'â festa que á "SOCIEDADE DE BENEFICENCIA DE NATURALES DE GALICIA," celebrou n-o TEATRO NACIONAL d'Habana, á noite de Santiago de 1904, é rapresentado por seu autor.

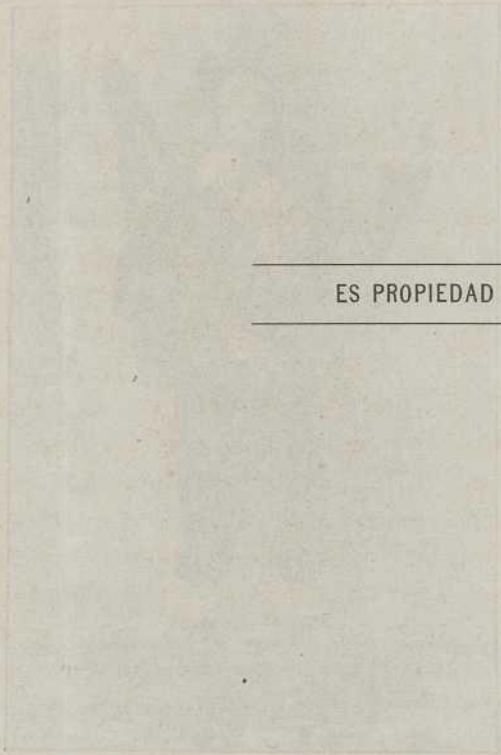
O AUTOR N-O MONÓLOGO.

PRECIO: 1 PESETA

INTEGRO PR'Á LA BENEFICENCIA GALLEGA.

RECORDS OF THE
MEXICAN RE-ENTRY
OFFICE
ALFREDO VON DE ALARZ
OFFICE OF THE SECRETARY OF THE INTERIOR
CITY OF MEXICO

ES PROPIEDAD

À "PEÑA GALLEGA"

Gallegos enxebres, é, mais que amigos entrañabres, hirmaus da y-alma, xuntouvos n'estreito lazo, compoñendo esa familia nomeada PEÑA GALLEGA, un sentimento comun é patriótico: o amor sen límite pol-a nosa adourada Galicia, tanto mais quirida canto mas oprimida é disgra-ciada.

N-as noites d'a PEÑA, n-as suas diarias é íntimas reunións, hacha espilimento o espritu abatido é consolo a angustiosa morriña que fai presa n'o peito de todo gallego lonxe do nativo lar.

D'endes que cheguei á Habana, os vosos brazos abríronse agarimosos pra recebirme, henchéndome d' atencións é agasallos d'os que me non creio merecente. Por eso vos ofrezco iste sinxelo traballiño, feito-como sabedes-ás présas, por compromiso; sin tempo pra pensálo, nin cuasi pra escribilo. Eu bén quixera que fose dino de tan egrexos peisanos, é do agradecemento é cariño que pra vos garda n-o mais escondido currencho do curazón.

O autor.

Al brillante literato gallego y fervoroso
apasionado de nuestras letras y del teatro re-
gional, D. Galo Salinas Rodriguez, dedica este
modesto recuerdo

El autor

Habana

25/8/904

ALFREDO NAN DE ALLARIZ.

RECORDOS D'UN VELLO GAITEIRO

(Sae o personaxe c'o traxe típico, tocando a'gaita.)

Boas noites, señores, boas noites;
eiquí estou; cheguei.
Tiña medo non dar c'o teatro
mais non m'aquivoco, iste debe ser.
Pro..... atópovos ademirados.....
¿perguntades cecais quén son eu?
Pois eu son o famoso tío Marcos,
un vello gaiteiro que ha tempo morreu.
Sono eterno eu dormia fai anos
do meu cimenteiro metido n'a cova,
é cansado de estar car'arriba
pra miña direita din hoxe unha volta,
cando vexo de min ali rente
ô Manél de Pazos,
que de neno foi meu redobrannte
e acababa de ser enterrado.
Alegreime de velo, chameino
Y-él ollando por medio da terra
—;Ei, carafio! — berrou, — ¿és tu, Marcos?
;Nunca Dios me dera!

Enton un de car' ô outro
à conversar nos puxemos.
—«Que tal, que tal,—perguntoume
¿como se pasa eiquí o tempo?
—Xa podes ver; *descansando*
hastra que chegue o momento
de que a Xuicio Final

chame o noso Padre Eterno.
¿E no mundo, que hay de novo?

—Non, do mundo no falemos:

veño d' ñl, è ¡abofellas!

¡veño levado do demo!

—¿E logo, pecaches moito?

—Non, non-o digo eu por eso;

ò contrario, pasei tantas,

que ganei de fixo o Ceo.

Galicia, ese pobo heróico,

que è de virtudes modelo,

sigue sendo o pobo escravo

d' uns cantos politiqueros

sin dinidá é sin vergonza;

pobo de caciques cheo,

pobo á quèn o zumo esprimen

en todo tempo os gobernos

de Madrì, con mil impostos

gabelas é fiadeiros;

pobo de quèn mais eisixen

y-á quèn lle conceden menos,

pobo que todos aldraxan,

pobo que non tén alentos

pra facer cos seus verdugos

xiquer un dino escarmento.

—Enton, Manél ¿que ch'estrana?

Eche o de todol-os tempos,

¡Si para burros de carga

non teñen precio os gallegos!...

Ti tés razon pra indinarte;

pro, en fin, deixemos eso.

Cóntame, ¿por qué morriches?

—Por falta de folgo. — ¡Creio!

¡Ora o diño! ¡Coma todos!

Eu non quería ser menos.»

Calou Manél, mais, de pronto,

co'a mau n-a testa batendo

escramou, —Xa m' esquencia

d-a boa noticia que teño

que che dar; hoxe è Santiago,

è aló n' Habana, os gallegos

fan-lle unhas festas manífecas

à noso patrón. — ¿E certo?

—Como ch'o conto, Ma ¡quiños;

si hastra n-o teatro mesmo
 á nosa BENEFICENCIA
 dá unha función que é un portento:
 —¡Qué me contas! Pro... escoita...
 ¡Beneficencia! .. ¿è que é eso?
 —Unha nai agarimosa
 que teñen alí os gallegos;
 á que leva á dulce calma
 hastr'ós mais aflictos peitos;
 è á ledicia d'os tristes,
 o consolo d'os enfermos,
 á que alivia os infertunios,
 á que o ben derrama a éito
 antr'os pobres peisaniños
 que da sua patria lexos,
 alcóntranse ¡mal pocados!
 de disgracia é penas cheos;
 è á santa Caridade,
 de virtú subrime exemplo
 que baixo seu manto acolle
 ós fillos do lar suevo,
 en fin, á nai tenra, amante,
 que teñen alí os gallegos.
 ¡Oh, Dios, co'a y-alma cho pide
 un agradecido peito,
 manda prá BENEFICENCIA
 túa bendición dend'o Ceo!

Ouvir mais non quixen,
 co'a palabra n-a boca deixeiño,
 recadei á gaita
 é saín correndo
 —¿Onde vas?— berroume. —
 —¿Que onde vou? ¿é pergúntalo, necio?
 ¿onde ei d'ir? á Habana,
 que á festa non perdo,
 é anque x'é algo tarde,
 quero ver si ó teatro inda chego.
 E cruzando rios,
 saltando penedos,
 por montes e valles,
 lixeiro, lixeiro,

corría, voaba
 com'ô pensamento;
 o Atlántico todo pasei n'un instante
 hastra que ó fin, chego.
 Mais.. todo perdido,
 pois agora vexo
 qu'eu aquívoqueime, iste n'ê o teatro,
 iste ê un paradiso. ¡eu estou no Ceo!
 Ou decide: ¿esas nenas formosas
 que d'eiquí estou vendo
 que teñen por ollos
 lucentes luceiros
 ¿non son anxeliños?...
 ¡Pois merecen sc̃los!
 De ramiños de frores humanas
 vexo os palcos cheos;
 vexo caraveles
 en todo'os beizos,
 y-én cada meixela
 unha rosa de Mayo estou vendo.
 Mais, decide, ¿iste n'ê o paradiso?...
 ¡Merecía selo!
 ¡Ay, canta hermosura!
 ¡Ay, canto portento!
 ¡Ay, quen fora mozo!
 ¡Ay, pro .. son un vello,
 y-ê ilusion meu corpo,
 soilo espritu teño!
 Mais, ¿que ê eso? ¡ora o diaño! unha vella
 morisquetas estame facendo.
 ¿E chúsca'm' o ollo?
 ¿O qué? ¡Non entendo!
 ¿Un papel me manda?
 Pois bén, collereino.
 A vel-ó que dice,
 ¡ê mais trái bo cheiro!...

(Leendo)

«Xa sei que as historias qu'eiqui nos contache
 todo ê pura leria;
 nin ti eres tal vello, nin hay tales mortos
 ¡a min non m'a pegas!
 En sei que debaixo
 d'a roupa que levas,
 é d'esa peluca é mais d'esas pinturas

con que á cara enfeitadas,
 acultase un mozo por quen eu sospiro...
 é pra min quixera.
 Con que, dí, mocifio,
 ¿tí que me contestas?»
 Pois que o sinto moito, mais non me é posibre
 poder compracela.
 (¡Mal raxo te parta!)
 (¡Que diaño de vella!)

Pro, en fin, d'outra cousa falando,
 ¿por qu' eiquí non facedes á festa
 campestre, romaxe
 ó estilo d'a terra
 onde à sua vontade poid' esparexerse
 à y-alma gallega?
 Mais, xa o sei, é certo;
 porque n-a terra esta,
 tan agarimosa,
 tan hospitaleira,
 à que todos queremos á eito,
 non hay carballeiras,
 nin hay chouzadas que den fresca sombra,
 nin regueiros que corran pé d'elas,
 onde alegres se pasen as horas
 de troula é merenda.
 N'hay aquel campiño
 d'a eigrésia n-a veira
 onde a mocidade
 dando gusto ás pernas
 pol'os ollos lles sai á alegría
 y-estóupan d'orgullo beilando á muiñeira.
 ¡Romaxes saudosas!
 ¡festiñas d'aldea!
 cando eu era un mocifio garrido,
 ¡canto gocei n'elas!
 Mais, os tempos pasados fuxiron,
 ¡quén-ós tempos pasados volvera!...
 San Benito de Coba de Lobo,
 ¡qué festiña aquela!
 E que sona que tiña aquil santo
 de curál-ás mais graves doenzas

¡que milagreiriño
 San Benito era!
 A sua eigresia estaba n-a cima do outeiro,
 cuasi antre penedas,
 é d' un lado ô outro
 furada unha d'elas
 á que d'os milagres
 encerraba á virtude *ou à ceceia*.
 De dez legoas, ou mais, â redonda
 acodían as xentes â festa;
 d'entangarañados
 henchíase â eigresia;
 todo aquil que se hachaba baldado
 facia promesa
 de levarlle un regalo ô santiño
 y-ô buraco pasar d-a peneda,
 è si non curaba,
 «è que Dios non quere, —decían— ¡pacencia!»
 Xa en versos formosos aquela costume
 cantou o poeta,
 que en música postos foron istes dias
 por un meu colega,
 y-eu vou á cantárvola
aguzade á orella

MUSICA

TANGARAÑOS

(A esta formosa poesía satírico-des-
 criutiva do insine poeta gallego Curros
 Enriquez, púxolle música o notable
 maestro, honra de Galicia, D. Xusé Cas-
 tro Chané, é foi cantanda hoxe pol-a
 primeira vez).

*«San Benito de Caba de Lobo
 ten n' o cume un penedo furado,
 de tan rara virtude ortopédeca
 que é o asombro do mundo cristiano.*

*Cando nace un miniño tolleito
 seus parentes oferceno ô santo*

*é mitido n-un queipo de vimio
alá o levan á festa en chegando.*

*Y-aos dous lados d'a boca d'a pena
que lle colle d'un lado a outro lado,
dín á nay y-a madriña d'o reneo
pol-a gorxa de pedra pasando-o*

*Ten conta, santiño,
do meu tangaraño:
doente ch'o deixo
devolvemo sano.*

*Y-ésto dito tres veces arreo
sin refolgo tomar nin descanso,
ó coitado d'o entangarañado
queda xa desentangarañado.*

*San Benito de Coba de Lobo,
San Benito querido meu santo,
tamen eu, probe vella achacosa
que xa tiven de fillos un fato.*

*Xorobados do corpo ou da y-alma,
d'a concencia os d'os membros baldados,
tamen eu vin buscar medicina
pr'os meus nenos n'o voso santuario.*

*E despois de deixarvos n'as aras
seis perúles de porco cebado,
eu tamen, eu tamen de fé chea
repetin aquel místico ensalmo.*

*Señor San Benito,
meus fillos che trayo;
doentel-os deixo,
volvédemos sanos.*

*Por tres veces chorosa rogueivolo
todas tres sin me dar resultado,
y os meus nenos entangarañidos
morren todos entangarañidos.»*

FALADO

Pol-as festiñas d'a terra
 ¡meu Dios, que saudades teño!
 Tan cheas d'encantos todas;
 ¡ay, quén s'esquence d'aquelo!
 Xa de véspera ó folión
 é de todol-o contento,
 y-antre á música, y-á gaita
 y-os fogos y-ó bailoteio
 y-ás rosquillas, é o bo viño,
 y-algun que outro arrechego
 entre mocíñas é mozos,
 pasase á noite n'un credo.
 Pol-a mañan á ouvir misa,
 (duas ou tres pol-o menos)
 dempoixas á porcesion
 y-en de s'esta recollendo
 á buscar unha sombríña
 mesmo veira do rigueiro,
 y-á sacal-as empanadas
 deixando valeiro ó queipo
 dos lacos. polos, e cousas
 de que á festa chegou cheo:
 é á xantar, é.....¡viv'ô santo!
 Dempois van chegando os cegos
 pidindo é tocando á viola
 copras cantando ôs romeiros.
 Logo entre mozas é mozos
 tamén comenzan-os versos,
 y-alí é de ver antre todos
 quén demostra mais inxenio.
 Dempois á dormil-a xesta
 alí sobr'o campo mesmo
 hastra que pol-a tardiña
 vai tod'ô mundo ô turreiro,
 é veña beillar sin trégolas.
 —«Ei, Manica, dalle xeito!
 —¡Move ben-os pés, Fuquiño,
 que hastra o compás vas perdendo.»—
 ¡Qué de cousas non se dicen!
 ¡qué de alegría é contento!
 —«¡A ver,—dice unha rapaza—
 á ver, que toque o gaitero.

--¿E qué queres que che toque
 prendiña, di o teu deseio,
 qu'eu con tal de compracerte
 o que queiras tocareicho.
 —Xa sei que és bo tocador
 é que pra todo tés xeito,
 así, pois, o que me toques
 eu heiche d'agradecelo.»—
 Sigue á troula, mais de súbito
 armase un cisco d'os demos,
 á xente fuxe espantada,
 por todos lados dan berros;
 —«¡Que viva San Payo!—¡Morra!—
 —¡Ei, que viva Pai Cordeiro!
 —¡Arriba os de Curbillón!»
 Zoan no aire os fungueiros
é armase unha de paus
 que trema alí o menisterio;
 duas ou tres cholas quebradas,
 dous ou tres *valentes* presos
 y-eiquí paz é dempois gloria;
 ¡si é unha delicia aquilo!

Enton era, n-as festas aquelas
 cando mozo, tocando eu á gaita,
 cubizosas ollábanme as mozas
 é d'envexa os rapaces toupaban;
 ali era o gaiteiro
 o rey d'a trullada,
 que anque ás festas mil músecas leven
 á gaitiña o lugar non lle sacan,
 y-en chamando á beilar ô turreiro
 os gallegos prefiren á gaita
 y-é que á gaita gallega, señores
 ¡ten alma!...¡ten alma!
 E si non. escoitade é veredes
 si á razon n'o que digo me falla.

Iba un día por un carreiriño,
 vel-a nena á quén eu cortexaba,
 é iba, coma sempre,

tocando n'a gaita,
 cando á carón vexo,
 (causandome gracia)
 que á seu son unha moza y-ón mozo,
 que n'o día anterior se casaran,
 n'o carreiro, ô volver do traballo
 á muiñeira gozosos beilaban.

D'immensa alegría
 seus ollos brilaban,
 pasei por ond'êles,
 é dándome as gracias
 dixeron sorrindo;

—«¡que alegre ê á gaita!»

Mais adiante topei un velliño
 á quén facia días que ardéralle á casa,
 é d'impostos, consumos, é lérias,
 o infelís non podendo co-a carga
 os seus bens embargoulle á xusticia,
 y-ô probiño n'a rua quedára.

E cando d'il rente
 tocando eu pasaba
 d'os seus tristes ollos
 caianll'as bágoas,
 é dixo chorando:

—«¡que triste ê á gaita!»

Que pensar me deron
 do vélo as palabras,
 pois á gaita seguín eu tocando
 é pra min sempre alegre sonaba.
 O sair do punteiro duas notas
 parecían talmente á risada
 d'a mocina á quén iba buscando
 é levaba tan dentro da y-alma;
 garular de paxaros alegres
 soilo semellaba.

y-eu rinme d'o vello, é dixeron contente,
 —¡qué alegre ê á gaita!

Mais cand'o infertunio
 m'entrou pol'a casa
 é do lar á cruel morte rouboume
 para sempre á naiciña adourada;

cando aquela mocíña garrida
 á quen eu entregáralle á y-alma,
 é por quen sospiraba decote,
 co'a mais negra treicion me pagaba,
 cando o frio d'as negras soedades
 meu peito gelaban,
 foi ó dia que soupen o triste
 que sonaba á gaita;
 enton á gaitiña que rira cumigo,
 cumigo choraba.

Non eran xa trinos, risadas non eran,
 non eran xa notas, xa soilo eran bágoas
 as que do punteiro
 tristes se escapaban.
 ¡Gaitiña querida,
 gaitiña adourada,

tí ris c'os alegres é choras c'os tristes
 ¡tes alma! ¡tes alma!
 E si hay un gallego
 que lonxe d'a patria,
 ó ouvir os docíños
 sonidos d'a gaita
 non sinte que o peito
 lle rói á nostalgia,
 si ó ouvila non queiman
 seus ollos as bágoas,
 nin ten sentimentos,
 nin sangue. nin alma,
 nin ise é gallego,
 ¡nin rayo que ó parta!

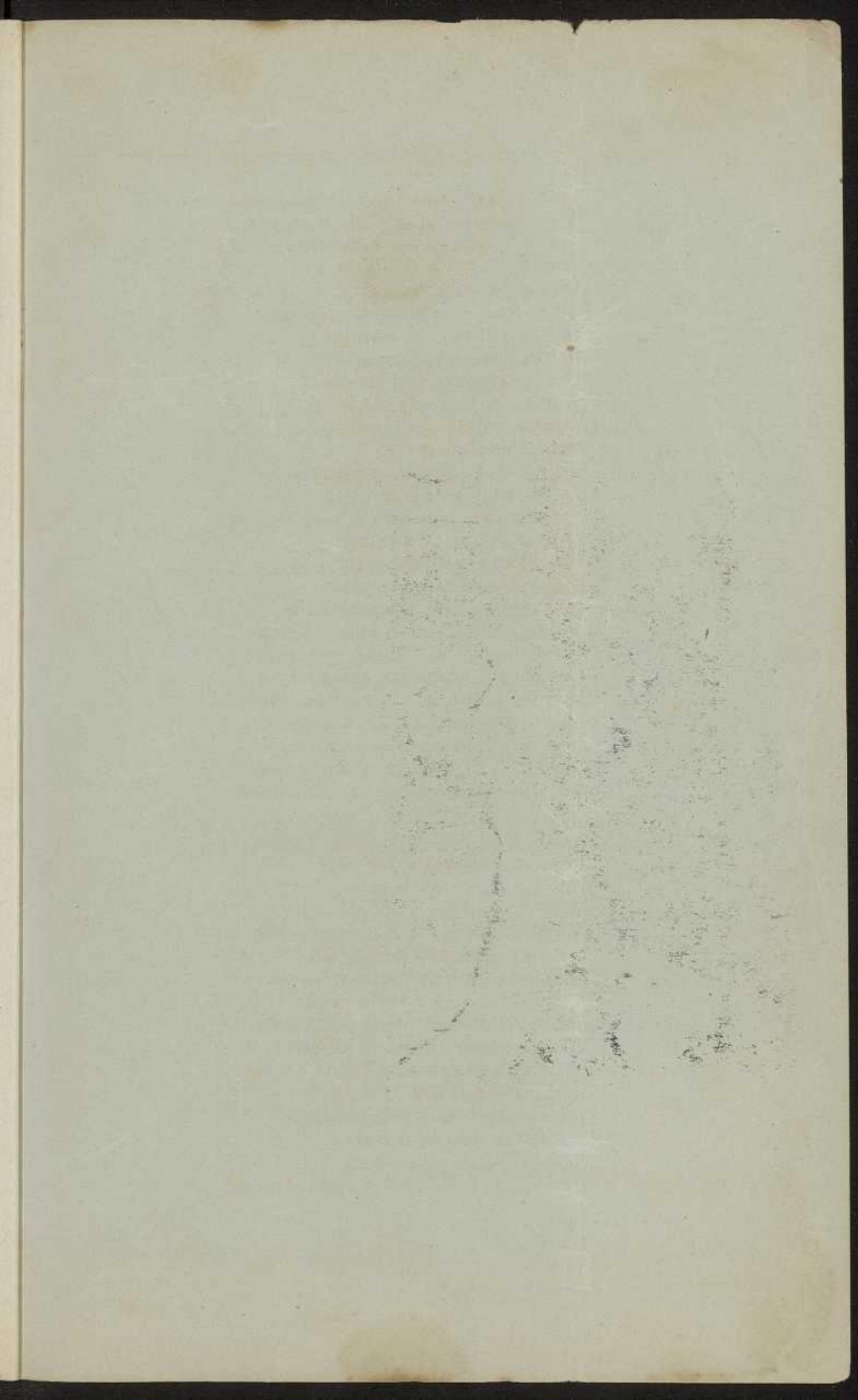
Maís, agora que recordo,
 co'a parola entusiasmado,
 esquecía o prencipal
 d'o que teño que contarvos
 é iba marchar sin decil-o:
 Pois bén, señores, é o caso
 que com'eiquí non podemos
 facel-a festa n-o campo
 á estilo da nosa terra,
 teñen ehí preparado
 algo así, coma un refrexo

(pouco, sí, mais.....¡algo é algo!)
 d'aquelas nosas costumes
 que teñen tan dulce encanto.
 Van á cantal-a «Foliada»,
 ise coro condanado
 qu'eu non sei que tén que faí
 fervel-a sangue ô escoital-o;
 ¡é tan enxebre! ¡tan típico!
 Pro, eiqui o millor do caso
 é que, ademais do «Orfeón»,
 tamen cantan vintecatro
 rapaciñas feiticeiras
 qu'eu creío que lle roubaron
 ás froes á bonitura
 y-ô garulár ôs paxaros.
 Quedaban, cando eu saía,
 ehi detras, n-o escenario,
 é hay algunhas señoritas
 que teñen, non despreciando,
 unhos ollos.....é unhos beizos
 si eu fora mozo.....¡eí, carafio!
 ô verme antre tanta xoya
 non sei o que.....¡acouga, Marcos!
 Vaya, voume, que os rapaces
 han-me d-estar esperando.
 ¡Ah!.....Vostedes desimulen
 si é que os cansei..... ¡Por encuanto!

(*Saída e vaíse. Deseguida érquese o pano e aparecen-
 as señoritas e mail o «Orfeón Ecos de Galicia» dispostos xa
 pra cantar. Entra ó gaiteiro.*)

Eiqui estou ¡viva á troula, mociños!
 ¡eí, música, veña!
 achegaivos pr'acá é facer corro
 que anqu'eu vello sexa,
 son enxebre gallego hastr'ô raño
 é hoxe quero bailal-a muiñeira.
 ¿Quén baila cumigo?
 Ven ti, miña prenda,
 ¡eí, rapaces, que viva Galicia!
 ¡¡viv'a nosa terra!!

(*Canta ó coro e Finda.*)

REAL ACADEMIA
GALEGA
A CORUÑA

F13417

Biblioteca